

DINAMISMUL GEOPOLITIC AL SPAȚIULUI EST-EUROPEAN DIN PERSPECTIVĂ CONSTRUCTIVISTĂ

RADU PĂTRAȘCU*

Abstract. *The objective of this paper is to portray the East-European space, formed by former communist states, in terms of identity and security at present time, based on outlining both the internal and external situation as we are facing now, one of the most challenging situation in the last 20 years. In this paper, the author presents the reasons why former communist Eastern European states (especially Moldova) experience a solid lack of state identity while also displaying constructivist aspects, from a theoretical to a practical framework, which hinder their development. Pursuing this approach, we will apply constructivism, the international relations theory which has the highest relevance for our paper and simultaneously the dynamism of the regional geopolitical system. Therefore, we will present the need to rethink the security paradigm, analyzing the relationships between the international key players of whose sphere of influence include the state East of the Prut river as well.*

Keywords: *East-European space; constructivism; security paradigm, Moldova.*

Introducere

Obiectivele lucrării de față sunt de a portretiza spațiul est-european format din fostele state comuniste, din punct de vedere identitar și al securității la momentul actual, pe baza creionării unui tablou atât intern, cât și extern al regiunii, confruntându-ne la momentul actual cu una din cele mai dificile perioade din ultimii 20 de ani. În lucrarea de față, autorul își prezintă rațiunile pentru care statele est-europene foste comuniste (în special Republica Moldova) se confruntă cu lipsa unei identități statale solide, precum și portretizarea aspectelor constructiviste, de la cadru teoretic la aplicativ, care le îngreunează dezvoltarea.

În vederea realizării acestui demers, vom aborda teoria relațiilor internaționale cu cea mai mare relevanță pentru lucrare, respectiv constructivismul, iar concomitent, dinamismul sistemului geopolitic regional. Astfel, vom prezenta necesitatea regândirii paradigmei de securitate, analizând relațiile dintre actorii

* Cursant al stagiului NATO Energy Security Centre of Excellence, pe securitate energetică.

importanți în ale căror sfere de influență se regăsește inclusiv statul de la Est de Prut.

Republica Moldova se află la confluența dintre Est și Vest, element din care denotă și problemele majore ale statului proaspăt format, de doar două decenii. Cercetarea este una de tip *calitativ*, iar metoda de cercetare este *analiza de document*. Pentru a putea oferi o perspectivă cât mai clară asupra acestei probleme, vom prezenta explicația constructivistă a apartenenței Republicii Moldova la Europa, ca întreg, care accentuează ideea că statul trebuie să se formeze din interior prin crearea unei identități care să ofere conștiința de națiune. Mai apoi, relațiile actuale dintre actorii globali importanți în siajul cărora se află și Republica Moldova, anume: relațiile dintre NATO și Rusia, dintre SUA și Rusia, dintre UE și Rusia, iar inevitabil, relațiile dintre România și Republica Moldova. Iar spre final, vom analiza perspectiva rusă asupra geopoliticii est-europene, precum și problema transnistreană.

Alegerea temei se datorează importanței pe care, în opinia autorului, o reprezintă întreg spațiul Europei Răsăritene, în special Republica Moldova pentru Româna, ținând cont de apartenența acesteia din urmă în trecut la țara noastră, la cultura noastră, iar în prezent, de poziția de vecinătate cu statul român și de importanța sa geostrategică. În ceea ce privește dinamismul sistemului global, tema este de importanță majoră tocmai datorită faptului că trăim în era globalizării unde interconectivitatea dintre state este la un nivel înalt, astfel că efectele conflictelor din anumite zone și dintre anumite state își pun amprenta în acțiunile și strategiile fiecărui stat prin interconectivitatea dintre acestea. Folosind atât surse bibliografice, cât și webliografice, se va încerca prezentarea obiectivă a evenimentelor și realizarea unei analize care să respecte cadrul teoretic ales, în vederea întocmirii unui studiu cât mai pertinent pe o problemă cât se poate de dificilă.

1. *Dinamismul sistemului geopolitic global*

„Lumea relațiilor internaționale este în primul rând una conceptuală, o lume a sensurilor, în care acțiunea este filtrată și posibilă datorită proceselor de interpretare instituționalizate pe baza cărora sunt inițiate alte acțiuni în lumea reală.”¹ Teoria constructivistă este o teorie care încearcă să explice modalitatea prin care actorii acționează într-un cadru în care există o serie de variabile standard, de opțiuni predeterminate sau de constrângeri, care le îngrădesc și influențează astfel posibilitățile² (bogăția, salvarea religioasă, sau, în domeniul constrângerilor, arme sau idei³).

Constructivismul interpretează schimbarea prin prisma schimbărilor sociale⁴, prin modificările apărute în punctele principale ale ontologiei constructiviste,

¹ Martin Griffiths, *Relații Internaționale. Școli, curente, gânditori*, Editura Ziua, București, 2003, p. 343.

² Michael, Barnett, „Social Constructivism” în Baylis, John, Steve Smith și Patricia Owens, *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*, Oxford University Press, New York, 2008, p. 162.

³ Ioana Leucea, *Constructivism și securitate umană*, Editura Institutul European, 2013, p. 21.

⁴ Ibidem, p. 27.

precum limbajul, înțelesurile, simbolurile, cultura, discursul⁵, toate componentele care constituie obiectul analizei cauzale realizată cu predilecție de către aceștia. Constructiviștii consideră că este importantă descoperirea sursei pentru actualele norme și reglementări acceptate și luate ca atare⁶, această perspectivă fiind o abordare constitutivă a sistemului internațional⁷. Importanța descoperirii acestor surse rezidă din capacitatea lor de a facilita înțelegerea legitimității practicilor, fapt care, la rândul lui, poate reprezenta o bază pentru înțelegerea structurilor sociale dintr-o anumită societate.

J. Stiglitz spune că „globalizarea se referă la integrarea țărilor și populațiilor acestora în procesul de participare la lumea internațională prin reducerea costurilor de transport și comunicare, precum și prin eliminarea barierelor din calea circulației bunurilor, serviciilor, capitalului și a oamenilor în general”⁸. Globalizarea este o dovadă a faptului că atât sistemul internațional, cât și statele, evoluează, iar nevoia de progres și de inovație necesită interconectivitate și cooperare între state astfel încât plasarea în cadrul fenomenului de globalizare să ofere statelor șansa de a se afirma și de a câștiga putere economico – politică.

Practic, în acest concept rezidă șansa Republicii Moldova de a se afirma pe plan internațional fără a mai depinde de Rusia, iar aceasta ar reprezenta o potențială rampă de lansare. Conceptul de globalizare este cunoscut în întreaga lume, însă cu adevărat important este modul în care fiecare țară se raportează la el, modul în care te integrezi în acest proces, dacă ești parte activă (beneficiar), influență a fenomenului sau parte pasivă, influențată, a acestuia.

Globalizarea a făcut posibilă extinderea relațiilor economice ale țărilor foste comuniste prin trecerea de la o economie închisă, la una bazată pe principii capitaliste menită să integreze țările în tranziție în sistemul mondial modern. Așadar, globalizarea a fost principalul motor de transformare a economiilor naționaliste în economii de piață capabile să promoveze interesele naționale prin creșterea comerțului internațional. Tranziția țărilor foste comuniste s-a făcut prin intermediul unor reglementări macro-economice care să permită buna funcționare a sistemului capitalist la nivel global.

Stiglitz spune că „economia este știința alegerii”⁹, ceea ce sugerează faptul că fiecare țară are șansa de a se lansa și de a-și depăși limitele. Globalizarea, din punct de vedere economic, promovează principiul liberalizării ce presupune privatizare masivă și limitarea implicării statului în administrarea economiei, ceea ce presupune pentru țările abia ieșite de sub economiile planificate un șoc economico-social greu de gestionat, astfel încât să producă inovație și dezvoltare civilizațională menite să promoveze interesul național la nivel mondial. Așadar, este nevoie de un stat omogen, cu capacitate de adaptare la provocările acestui fenomen care să-i permită succesul economic la nivel internațional.

⁵ *Ibidem*, p. 31.

⁶ *Ibidem*, p. 72.

⁷ Charlotte, Epstein, „Who speaks? Discourse, the subject and the study of identity in the international politics”, *European Journal of International Relations*, 2011, p. 329.

⁸ J. E. Stiglitz, *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, București, Editura Economică, 2005.

⁹ *Ibidem*.

Practic, nu se poate vorbi de constructivism fără o bază economică, fără a avea capacitatea de a te dezvolta economic și să poți face asta ca fiind un actor activ al globalizării. Cheia dezvoltării și a bunăstării fiecărei țări pornește de la creșterea economică (menționăm că în procesul dezvoltării intră mai mulți indicatori însă acesta este esențial, așadar fiecare societate ar fi trebuit să urmeze o strategie de transformare economică și socială astfel încât să se plaseze pe curba maximei posibilități productive). Fiecare stat ar fi trebuit să găsească drumul către dezvoltare prin expansiunea economică internă și externă, ce ar fi însemnat cucerirea pieței interioare prin formarea unor conduite comportamentale proprii și a pieței mondiale prin capacitatea de a gestiona resursele în concordanță cu tehnologia, astfel încât să devină parte concurențială în economia mondială.

Globalizarea are rădăcini mai vechi în istorie, sub diferite forme, însă accentuăm ca moment de plină ascensiune perioada și contextul istoric în care aceasta devine dinamică și esențială în procesul schimbării, moment ilustrat în ultimii 20 de ani când acțiunile economice au urmat forma capitalistă. Alături de toate acestea, ne confruntăm la nivel european cu o schimbare a paradigmei de securitate ce a luat naștere începând cu 1991 – căderea Cortinei de Fier. Reconsolidarea capacităților militare ale Rusiei și evenimentele din Estul Ucrainei sunt factori declanșatori ai noii paradigme de securitate, iar Republica Moldova, prin poziția sa geografică, se află „captivă” la confluența dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană.

1.1. Necesitatea regândirii paradigmei de securitate

Agenda internațională a fost complet schimbată ca urmare a crizei financiare generate din SUA și a datoriilor suverane din Europa. Pe fondul crizei și a schimbării de atitudine la nivel global din partea Statelor Unite prin retragerea din Irak și Afghanistan (2016), abandonarea doctrinei intervenționismului și înlocuirea acesteia cu politicile de tip *soft power* au permis schimbarea unei paradigme de securitate la nivel global, de tip neo-liberalism (cu organisme internaționale capabile să intervină pentru aplanarea unor conflicte), cu una neo-realistă, prin startul unei noi curse a înarmării. Există autori care descriu această nouă stare drept una de „medievalism”, precum John Rapley¹⁰, iar alții o prefigurează ca fiind o formă de „anarhism”¹¹.

Putem spune că ceea ce se petrece astăzi la granița de Est a Uniunii Europene va marca startul unui sistem internațional ce va caracteriza Europa următorilor 50-60 de ani, dacă este să privim la evenimentele ce au reprezentat secolul XX: la fiecare 40-50 de ani, paradigma internațională de securitate se schimbă, apar

¹⁰ John Rapley, *The New Middle Ages*, Foreign Affairs, May/June 2006, apud Chifu, Iulian, *Transformarea Sistemului Relațiilor Internaționale: Fractionism și anarhism, de la șah la go*, publicat în Strategii XXI: Complexitatea și Dinamismul mediului de securitate, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1 link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 14.05.2015.

¹¹ Robert D. Kaplan, „The Coming Anarchy”, *The Atlantic*, February 1994; apud Chifu, Iulian, *Transformarea Sistemului Relațiilor Internaționale: Fractionism și anarhism, de la șah la go*, publicat în Strategii XXI: Complexitatea și Dinamismul mediului de securitate, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1 link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 14.05.2015.

noi centre de putere (aparitia Germaniei naziste în perioada interbelică), iar altele dispar (disparitia imperiului austro-ungar).

Ca orice schimbare pe scena internațională, iau naștere și noi politici externe ale statelor: reorientarea politicilor externe ale Occidentului, acesta este nevoit să devină mult mai pragmatic, iar Rusia adoptă o strategie pe baza ideii „că pot”¹² și pentru că „nu mă poți împiedica”¹³.

În momentul de față, securitatea are capacitatea de a se schimba în funcție de provocările contextuale ale sistemului global, fiind necesar să urmărim fiecare eveniment, precum și fiecare schimbare petrecută în mediul internațional astfel încât să ne formăm o strategie, iar nivelul de prevenire să urmeze tendința de securitate.

1.2. Relațiile SUA – Rusia

În pofida faptului că acțiunile demarate în estul Ucrainei costă Rusia sume imense de bani caracterizate prin pierderi financiare ca urmare a reducerii prețului petrolului (sub 50 de dolari barilul), afectându-i acesteia încasările din exportul de resurse energetice, Rusia investește în apărare și în consolidarea armatei, majorând recent cheltuielile militare cu 33 la sută¹⁴. În relațiile cu Europa și în special cu SUA, mărirea bugetului semnifică posibile obiective viitoare ce marchează schimbări strategice.

Federația Rusă înregistrează în prezent o populație de 142 milioane de locuitori (cu un spor natural negativ), iar în momentul de față manifestă o revenire economică vertiginoasă, însă este bazată mult prea mult pe exportul de materii prime. În pofida acestor fapte, Rusia intenționează să își sporească PIB-ul de la 2.021 miliarde de dolari în 2012 la 3.181 miliarde dolari în 2018.¹⁵ Pentru a utiliza avantajul miliar, cel puțin la nivel continental, Federația Rusă înregistrează un buget militar de 4,2% din PIB și cheltuiește în total pentru apărare 116 miliarde de dolari, iar în prezent deține al treilea buget militar după Statele Unite și China. Începând cu anul 2000, Federația Rusă și-a triplat deja bugetul pentru apărare¹⁶.

La rândul lor, *Statele Unite ale Americii* au un spor natural pozitiv, spre deosebire de Rusia, iar în 2015 PIB-ul țării se preconizează că va ajunge la 17.416 miliarde de dolari¹⁷. Astfel SUA își vor menține statutul de prima putere econo-

¹² Iulian, Chifu, *Transformarea Sistemului Relațiilor Internaționale: Fraționism și anarhism, de la șah la go*, publicat în *Strategii XXI: Complexitatea și Dinamismul mediului de securitate*, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1, pg. 9 link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 15.05.2015.

¹³ *Ibidem*, p. 9.

¹⁴ „Rusia a mărit bugetul de apărare pentru 2015”, publicat în *MediaFax* la data de 15 februarie 2015 link: <http://www.mediafax.ro/externe/rusia-a-marit-bugetul-de-aparare-pentru-2015-cum-vor-fi-folositi-banii-pentru-dezvoltarea-armatei-video-13812615> accesat în data de 15.05.2015.

¹⁵ Ciprian, Dăncuță, *Apărarea Comună Europeană – O Necesitate Politică și Economică. Rolul pe care o armată comună europeană îl poate ocupa în promovarea și apărarea intereselor Uniunii Europene*, publicat în *Strategii XXI: Complexitatea și dinamismul mediului de securitate*, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1, pg. 68, link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 15.05.2015.

¹⁶ *Ibidem*, p. 68.

¹⁷ „China – prima putere economică mondială, înaintea SUA?”, publicat în *Curierul Național* în data de 10 decembrie 2014, link: <http://www.curierulnational.ro/Economie%20mondiala/2014-12-10/China+-+prima+putere+economica+mondiala%2C+inaintea+SUA%3F>, accesat în data de 15.05.2015.

mică a lumii, lucru ce îi va asigura capacitatea de mărire a bugetului militar la 577 miliarde de dolari¹⁸.

Actualele relații dintre Statele Unite și Rusia, pe de-o parte, precum și evoluția relațiilor dintre NATO și Uniunea Europeană, pe de altă parte, marchează în momentul de față sistemul internațional de securitate, care este unul reprezentat de tensiuni continue. Iar liderii politici, din cauza lipsei de viziune, de timp și de politici adecvate noului mediu internațional, ar putea lua decizii ce ar afecta nu doar securitatea națională a unui stat, cât și pe cea globală pe de-a întregul.

1.3. Relațiile Uniunea Europeană – Rusia

Deși suntem tentați a crede că SUA este opțiunea naturală a Uniunii Europene în ceea ce privește politicile externe, competiția geopolitică în vederea unei orientări strategice a Europei este departe de a avea un câștigător. Dependența strategică de un stat vecin mai puternic și influent îi conferă acestuia cadrul perfect în exercitarea unui control sistematic asupra deciziilor vreunui actor geopolitic vulnerabil. Iar astăzi, pârghia pe care Rusia o deține asupra Europei, mai ales asupra unor state membre – cheie ale Uniunii Europene poate slăbi atlantis-mul ca orientare geostrategică în Europa.

Într-un asemenea context, Rusia devine mai atractivă pentru multe state europene. „Arma” de bază a Rusiei prin intermediul căreia joacă un rol important în Europa este, dincolo de capacitatea militară, potențialul său energetic. Șantajul energetic pe care Moscova îl utilizează, mai exact, capitalul său, răspunde unor nevoi imediate pentru cetățenii europeni decât umbrela de securitate militară conferită de către Statele Unite ale Americii. Astfel, Uniunii Europene îi revine titlul de cel mai mare partener comercial și economic al Rusiei, iar Federația Rusă este principalul furnizor de gaze naturale către Uniunea Europeană și al doilea la capitolul livrărilor de petrol¹⁹.

Deși aderarea Rusiei la Organizația Mondială a Comerțului în 2011 reprezenta startul unei bune funcționări a pieței internaționale, conflictele de astăzi din Estul Ucrainei au împins respectivele relații într-o zonă gri a diplomației. Pur și simplu, Uniunea Europeană nu este mulțumită de acțiunile ofensive ale Moscovei prin susținerea directă a separatiștilor din regiunile Luhansk, Donetsk, Odessa, dar și de implicarea în chestiunile de afaceri interne de la Chișinău.

Cu toate că summitul de la Minsk din luna februarie a anului curent a pus „pe hârtie” bazele unui armistițiu în Ucraina, lucrurile sunt departe de a se încheia. În ciuda armistițiului, luptele continuă în Estul Ucrainei²⁰, iar cuvântul „pace” este un concept greu de implementat la ora actuală.

¹⁸ „Congresul american a aprobat bugetul Apărării pentru 2015: Câți bani se duc în războaie”, publicat în *Ziare.com* în data de 13 decembrie 2014, link: <http://www.ziare.com/international/americ/congresul-american-a-aprobat-bugetul-apararii-pentru-2015-cati-bani-se-duc-in-razboaie-1338397> accesat la data de 13.05.2015.

¹⁹ Gabriela Ioniță, „Cooperarea Rusia-UE între deziderate și realități concrete”, *Cadran Politic*, 2 mai 2010, <http://www.cadranpolitic.ro/?p=49>.

²⁰ „Russian-backed militants continue shelling Debaltseve despite ceasefire deal”, publicat în *Ukraine Today* la data de 15.02.2015 link: <http://uatoday.tv/politics/russian-backed-militants-continue-shelling-debaltseve-despite-ceasefire-deal-409415.html> accesat în data de 15.05.2015.

1.4. *Relațiile Rusia – NATO*

Rusia a fost una dintre primele țări care s-au angajat în relații de parteneriat cu NATO. În perioada Războiului Rece, rivalitățile dintre cele două mari blocuri, anume NATO și Pactul de la Varșovia, aproape că au condus lumea în pragul Celui De-al Treilea Război Mondial. Însă mediul internațional a cunoscut o perioadă de „relaxare” odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice în 1991.

Anul 1997 a reprezentat o cooperare mai formală, întrucât au fost semnate mai multe acorduri bilaterale între fiecare stat membru și NATO, per ansamblu. Instrumentul consultărilor pe tema problemelor de securitate și dezvoltare a fost Consiliul Întrunit Permanent NATO – Rusia²¹.

În urma războiului ruso-georgian din 2008, NATO a făcut pași decisivi către Rusia prin redeschiderea dialogului cu Moscova. În pofida continuării cooperării pe cale diplomatică dintre Kremlin și NATO, astăzi situația este mult mai tensionată decât în 2008, întrucât Rusia nu doar că este implicată într-un conflict în afara granițelor sale (în estul Ucrainei), dar își sporește considerabil bugetul militar²² și reprezintă o amenințare la adresa membrilor Organizației Atlanticului de Nord și a Occidentului prin chiar declarațiile directe ale președintelui Vladimir Putin: „Rusia a fost înșelată și păcălită de Europa! Acum suntem amenințați cu sancțiuni, dar trăim într-o lume de limitări la adresa noastră. Europeanii fac totul să se extindă înspre Rusia”²³.

1.5. *Rusia – Republica Moldova – UE*

Istoria Republicii Moldova este una tumultoasă, teritoriul de la Est de râul Prut fiind parte a României în trecut, însă evenimente marcante au împins această zonă când în sânul României, când în cel al Rusiei. În anul 1812, în urma Tratatului de Pace ruso-turc de la București, Basarabia, partea de est a Moldovei situată între râurile Prut și Nistru a fost anexată la Imperiul Rus (primul rapt al Basarabiei), devenind gubernie rusească până în anul 1918²⁴.

În 1918, Sfatul Țării din Basarabia adoptă decizia unirii ținutului cu patria-mamă, România, stare ce durează până în 1940, când în urma pactului Ribbentrop-Molotov ce avusese loc cu un an înainte, este anexată de către Uniunea Sovietică (al doilea rapt al Basarabiei). Astfel, a funcționat ca unitate teritorială în componența Uniunii Sovietice până la prăbușirea Cortinei de Fier. La 27 august 1991, Republica Moldova a obținut statutul de stat independent și suveran.²⁵

²¹ Ioan Nicolae, Petrașuc, „Relațiile NATO – UE post Lisabona. Considerente de securitate”, publicat în *Strategii XXI: Complexitatea și dinamismul mediului de securitate*, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1, pg. 83 link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 15.05.2015.

²² „Cu peste 33 la sută din PIB în 2015”, sursa: *MediaFax*, 15.02.2015, link: <http://www.mediafax.ro/externe/rusia-a-marit-bugetul-de-aparare-pentru-2015-cum-vor-fi-folositi-banii-pentru-dezvoltarea-armatei-video-13812615> accesat în data de 15.05.2015.

²³ „Putin schimbă harta Europei. Declarațiile președintelui Rusiei: «Am fost păcăliți și înșelați de Europa»”, publicat în *antena3.ro* la data de 18.03.2014 link: <http://www.antena3.ro/externe/putin-schimb-harta-europei-declaratiile-presedintelui-rusiei-am-fost-pacaliti-si-inselati-de-europa-247391.html> accesat în data de 15.05.2015.

²⁴ „Republica Moldova – Istorie”, publicat în *Moldova.md*, link: <http://www.moldova.md/md/istorie/> accesat în data de 16.05.2015.

²⁵ *Ibidem*.

Astăzi, în Republica Moldova guvernarea este realizată de două partide pro-europene (Partidul Democrat și Partidul Liberal Democrat din Moldova) în alianță cu Partidul Comuniștilor din Republica Moldova²⁶, sub coordonarea lui Vladimir Voronin, fost președinte al statului în perioada 2001-2009²⁷.

Relațiile din ce în ce mai strânse dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova merg dincolo de cooperare economică, cuprinzând și o cooperare politică profundă și o integrare economică treptată. La data de 27 iunie 2014, în baza summitului UE, a fost semnat un acord de liber schimb (DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Area) care prevede aprofundarea relațiilor politice și economice dintre Republica Moldova și UE, precum și integrarea treptată a Republicii Moldova în piața internă, cea mai mare piață unică din lume²⁸.

Acordul unei zone de liber schimb, care este parte esențială a modalității concrete de a activa potențialul relațiilor UE – Republica Moldova pune accent pe sprijinirea reformelor, redresare și creștere economică, guvernare și cooperare. Acordul constituie un program de reforme pentru Republica Moldova, bazat pe un program cuprinzător de armonizare a legislației sale la normele UE. Este, în același timp, unul ambițios și reprezintă o modalitate concretă de a exploata dinamica relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. Totodată, acordul constă în cooperarea în domeniul energiei, transporturilor, mediului, sănătății publice, protecției consumatorilor, educației, formării tineretului, precum și cooperării culturale. Acordul reiterează angajamentul părților de a identifica o soluție durabilă pentru problema transnistreană, precum și de a facilita în comun o reabilitare post-conflict²⁹.

Cooperarea între Uniunea Europeană și Republica Moldova se poartă pe mai multe paliere, Bruxellesul fiind o voce importantă pentru Chișinău în dorința de a ieși de sub umbrela rusească. Asistența este atât de natură economică, cât și politică și de implementare a democrației³⁰.

1.6. Relațiile România – Republica Moldova

După anexarea Crimeii și preluarea controlului estului Ucrainei de către separatiștii pro-ruși, România este precaută în legătură cu intențiile Rusiei. Însă România încearcă să aducă Republica Moldova mai aproape de Uniunea Europeană, în pofida alianțelor bivectoriale pe care partidele de la Chișinău le realizează (alianța PD – PLDM – PCRM³¹). România utilizează mijloace de tip *soft*

²⁶ Democracy.md, *Alegerile Parlamentare în Moldova din 30 Noiembrie 2014*, link: <http://www.alegeri.md/> accesat în data de 15.06.2015.

²⁷ Unimedia.info, link: <http://unimedia.info/tag/voronin-vladimir> accesat în data de 15.06.2015;

²⁸ European External Action Service, *EU-Moldova Association Agreement „What does the Agreement offer?”*, link: http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/quick_guide_eu_md_aa_en.pdf accesat în data de 15.06.2015.

²⁹ European External Action Service, *EU-Moldova Association Agreement „What does the Agreement offer?”*, link: http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/quick_guide_eu_md_aa_en.pdf accesat în data de 15.06.2015.

³⁰ Misiunea OSCE de supraveghere a alegerilor parlamentare din noiembrie 2014 – *OSCE/ODIHR deschide misiunea pentru observarea alegerilor parlamentare din Republica Moldova*, publicat în [osce.org](http://www.osce.org/ro/odihr/elections/125844) la data de 24.10.2014 link: <http://www.osce.org/ro/odihr/elections/125844> accesat în data de 15.06.2015.

³¹ PD – Partidul Democrat, PLDM – Partidul Liberal – Democraților din Republica Moldova, PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova.

power pentru a ajuta Republica Moldova să se dezvolte. Alături de burse de studiu pentru tinerii basarabeni pe care guvernul le alocă anual, dar și de regimul de vize inițiat în perioada mandatului președintelui Traian Băsescu, România se implică din ce în ce mai activ, Bucureștiul înființând la Bălți un centru de ambulanță SMURD, dotat după standarde europene³².

Însă Rusia nu acceptă o poziție pasivă când vine vorba despre un ajutor european oferit Republicii Moldova, amenințând că apropierea Chișinăului de Europa ar însemna pierderea definitivă a regiunii transnistrene³³. Poziția oficială a guvernului României față de Chișinău este neutră, bătălia în momentul de față este mai degrabă una economică decât politică³⁴. Întrucât România este membră NATO și se bucură, cel puțin la nivel teoretic, de scutul militar al acestei organizații, principala armă a Rusiei nu este armata, ci resursele energetice. Pe de altă parte, Chișinăul nu se bucură de protecția NATO, nefiind membră a organizației. Potrivit generalului NATO Philip Breedlove, „forțele ruse ar putea anexa regiunea transnistreană foarte ușor. Moscova a negat însă că ar avea asemenea planuri”³⁵.

România a devenit principalul partener economic al Republicii Moldova după ce Rusia a impus embargouri pe fructe, legume, vin și carne din Republica Moldova. Mai mult, România a luptat ca în luna iunie a anului curent, Chișinăul să semneze un acord de asociere cu Uniunea Europeană.

Regimul de vize alocat de către România permite cetățenilor Republicii Moldova să călătorească în UE fără vize. Mai mult, autoritățile de la București au drept obiectiv scăderea dependenței statului vecin de gazul rusesc, astfel că se dorește extinderea gazoductului Iași-Ungheni până la Chișinău, iar prețul oferit este de 263 de dolari pe metrul cub, sub prețul rușilor. Pe lângă toate acestea, România a donat microbuze și manuale de studiu pentru elevii din școli.³⁶

Însă la Chișinău unirea este susținută doar de o mică parte din parlamentari, de regulă membri ai Partidului Liberal, o mare parte a electoratului fiind de stângă și opunându-se consolidării legăturilor cu Uniunea Europeană³⁷. Lucrurile nu stau foarte bine nici în privința aderării la Uniunea Europeană. Teoretic, pentru ca Republica Moldova să adere la UE, este nevoie de consolidarea statului de drept și a unei economii de piață funcționale, însă la nivel practic există numeroase aspecte geopolitice care împiedică acest lucru.

2. *Perspectiva rusă privind identitatea sa după 1991*

Din perspectiva Rusiei, după căderea Cortinei de Fier, chestiunile privind politica externă au reprezentat subiecte delicate atât pentru „Noua Rusie”, cât și

³² Ana Maria, Lazăr, „România luptă cu Rusia în Republica Moldova”, publicat în *InfoPrut* la data de 16.02.2015 link: <http://infoprut.ro/36470-reuters-romania-lupta-cu-rusia-republica-moldova.html> accesat în data de 16.06.2015.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Ana Maria, Lazăr, *loc. cit.*, 16.02.2015 link: <http://infoprut.ro/36470-reuters-romania-lupta-cu-rusia-republica-moldova.html> accesat în data de 16.06.2015.

pentru republicile ce au ieșit de sub umbrela sa politică. Nu mai puțin de cincisprezece noi state, printre care și Republica Moldova, s-au văzut nevoite să găsească o formulă adecvată de idei privind dezvoltarea politică și economică, formarea și consolidarea aparatului de stat, să definească ceea ce sunt și să ajungă la un acord intern cu privire la interesele lor externe. În gândirea constructivistă, statul se formează din interior, prin crearea unei identități care să confere conștiința de națiune. Pe de o parte, constructivismul are o latură materialistă conturată de putere și interese bazate pe capacitatea actorilor politici de a se plasa în sistemul geoeconomic și politic global. Pe de altă parte, atunci când vorbim de constructivism trebuie să luăm în calcul voința națională și capacitatea poporului de a conștientiza necesitatea și rolul său în crearea unui stat identitar. De asemenea, pentru a vorbi de un mediu prielnic construirii unui stat de sine stătător, trebuie să avem o populație omogenă, cu o conștiință comună legată de dezvoltarea țării.

Însă cele mai multe dintre aceste republici nu au avut nicio privire de ansamblu despre consolidarea unei structuri interne eficiente, sau despre cum ar trebui să arate politica lor externă și pe ce anume ar trebui să se centreze (se confruntau cu lipsa experienței statale). Mai mult, din cauza sovietizării forțate, noilor state le lipsea o structură identitară solidă.

Ducând ideea identității la noțiunea de structură, o problemă care apare este cauzalitatea dintre identitățile colective și cea națională, felul în care acestea sunt sau nu echivalente și, mai mult, legătura dintre identitatea națională și suveranitate. „Este abordată problema construcției sociale a suveranității, arătându-se că semnificația statalității derivă din semnificațiile intersubiective, rezultă din recunoașterea suveranității de către alte state, nefiind o caracteristică sau o posesiune. Prin conținuturile intersubiective împărtășite la nivel internațional se definesc regulile statalității, existența și formarea anumitor state depinzând de recunoașterea acestora de către celelalte.”³⁸ Acest punct de vedere duce discuția despre suveranitate într-o zonă nouă, într-o zonă în care relațiile de putere sunt și ele relații bazate pe identități, iar această perspectivă este una care permite înțelegerea evoluțiilor de pe scena internațională într-o modalitate mult mai flexibilă, dar și complexă.

Mai intrigant de atât este faptul că identitățile pot fi controlate de conducătorii statelor, sau, cel puțin, distorsionate prin „imagini și metafore, pentru ca identitățile alternative [...] să-și facă loc. Liderii au control asupra discursului public prin intermediul instituțiilor statale și pot marginaliza construcții alternative ale identităților.”³⁹ Această posibilitate de care beneficiază conducătorii accentuează și mai mult complexitatea respectivei perspective, punând un accent destul de ridicat pe rolul subiectiv al actorilor decizionali. De asemenea, „pentru că liderii sunt directori de scenă, nu simpli actori, analiștii nu trebuie să fie surprinși că reușesc adesea să impună reprezentări.”⁴⁰ Aceste reprezentări sunt me-

³⁸ Ioana Leucea, *op. cit.*, p. 9.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Klotz, Aduie și Lynz, Cecelia, *Strategies for Research in Constructivist International Relations*, New York, M.E. Sharp, Armonk, 2007, p. 81.

nite să convingă și să influențeze în special publicul țintă, poporul, întrucât, la nivel de state, relațiile se construiesc pe baze mult mai complexe decât cele oferite de nivelul declarativ. Însă, pentru oameni, identitățile promovate de către elite sunt cele pe care ajung să le integreze și accepte⁴¹, întrucât „publicul este atras în identități specifice prin reiterarea caracteristicilor sinelui și ale alterității. În această problemă poate fi observată cu ușurință opoziția dintre realism și constructivism, întrucât, pentru raționaliști, subiecții sunt ghidați de logica consecințelor, acționând rațional în sensul producerii unui rezultat care le va maximiza interesele, în timp ce constructiviștii se axează pe norme și înțelegeri comune; [...] structurile nu sunt doar constrângătoare, dar, totodată, formează identitatea actorilor.”⁴²

Olga Shishkina, specialist în cadrul Departamentului de Relații Internaționale și Politică Externă a Rusiei, susține că „deși condițiile sociale și economice erau similare în toate aceste republici (lucru ce în mod normal ar fi condus la provocări comune cu care să se confrunte acestea ca un ansamblu general), istoria a determinat ca politicile lor externe să fie total diferite unele față de altele”⁴³. Pentru Rusia, în schimb, totul a reprezentat o continuitate și o succesiune.

Chestiunile privind identitatea unui stat se văd diferit de pe o parte a baricadei față de cealaltă parte. Din punctul de vedere al Institutului de Relații Internaționale de la Moscova, identificarea unei noi identități statale ca urmare a tranziției de la comunism la democrație și capitalism (de la URSS la Federația Rusă) a fost un proces extrem de dureros⁴⁴. Însă provocările privind această tranziție au fost incomparabil mai mici decât pentru celelalte paisprezece republici. Explicația este una simplă: în ceea ce privește dreptul internațional, Rusia a fost singurul succesor de facto al Uniunii Sovietice, păstrându-și statutul de putere nucleară și pe cel de membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU.

În urma noilor premise create privind statutul său, în gândirea politicii externe ruse, „romantismul” de la începutul anilor 1990 a fost curând înlocuit cu ceea ce s-a numit o abordare mai „pragmatică” a relațiilor internaționale. Însă provocările tranziției s-au dovedit a fi și pentru Rusia extraordinar de aspre. După câțiva ani de la căderea URSS-ului, entuziasmul privind ideile politice, economice și democratice liberale s-a izbit de experiența grea a terapiei de șoc privind reformele economice necesare ce trebuiau adoptate, impuse fiind de noul context intern și extern, de guvernanta haotică și de corupția ce sărăcea țara. Mai mult, în atare situație, riscul dizolvării statului bătea la ușă.

Până în anul 2007, Rusia a reușit să îmbine propria sa percepție a valorilor și principiilor democrației cu tradiția politicii externe ruse⁴⁵. Combinația unor elemente precum greutatea sa economică, în special în domeniul energiei, moște-

⁴¹ Ioana Leucea, *op. cit.*, p. 97.

⁴² *Ibidem*, p. 39.

⁴³ Olga, Shishkina, *Post-Soviet Foreign Policy Foundations: State Interests vs. Identities*, publicat de Institutul Rus de Relații Internaționale în data de 09.06.2014 link: <http://www.mgimo.ru/news/experts/document253273.phtml> accesat în data de 9.06.2015.

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ *Ibidem*.

nirea sovietică în modul de gândire, precum și cererea internațională de soluții alternative la criza mondială au transformat Rusia în unul din cei mai importanți actori internaționali.

Problemele au împânzit statele din fostul bloc sovietic încă de la dizolvarea sa. Republicile din Caucazul de Sud s-au confruntat încontinuu cu dispute teritoriale (Nagorno – Karabakh) și inter-etnice. Cele din Asia Centrală cu problemele specifice de sărăcie și de mediu, precum și cu riscul radicalizării islamice. Ceea ce reprezintă, în schimb, maxim interes pentru România este partea europeană a fostului lagăr sovietic, în special Republica Moldova.

Statele baltice au adoptat o politică de tip *go West*. Cele trei state baltice s-au separat de Uniunea Sovietică cu scopul reluării suveranității naționale pierdute în 1939. Identitățile etnico-naționale letone, lituaniene și estone, bine conservate, au fost transformate în identități de stat, în ciuda existenței unei părți considerabile a minorităților vorbitoare de limbă rusă (astăzi variind de la 37% în Letonia și 30% în Estonia, la 8% în Lituania⁴⁶).

Fiind și cele mai vestice republici post-sovietice, statele baltice au ales să realizeze reforme economice și politice occidentale. Mai mult, au optat pentru Uniunea Europeană și NATO, cele două structuri fiind considerate cel mai bun mod de a atinge obiectivele de politică externă, asigurând totodată o creștere economică durabilă și garanții de securitate în special împotriva Rusiei.

Provocările principale la adresa statelor vestice membre ale Comunității Statelor Independente (CSI) au constat în reconcilierea identităților de stat (aveau nevoie de o auto-definire, în raport cu restul Europei) și combaterea deficitului energetic. Însă chestiunea identității statale a fost mult mai dificilă pentru Republica Moldova, Belarus și Ucraina. Aceste trei republici au avut tendința de a defini nu ceea ce au fost, ci ceea ce nu au fost. Temerile legate de pierderea independenței politice, economice și chiar culturale au influențat considerabil politica externă a acestor state. Lipsa experienței statalității după prăbușirea Uniunii Sovietice a condus inevitabil la incapacitatea de a ajunge la un acord național privind interesele interne și externe. Dependenta industrială ridicată de resursele energetice ale Rusiei a creat dezbateri aprige la nivel de conducere în interiorul republicilor, iar politicile adoptate de către acestea au fost elaborate în așa măsură încât să nu contravină intereselor Rusiei.

Însă, deși contextul regional era același pentru toate trei statele (Republica Moldova, Ucraina, Belarus), republicile au apucat drumuri diferite în istorie. Politicile externe ale lor variază astăzi, de la un Chișinău captiv între doctrina Putin și calea europeană (prin noile alianțe politice dintre PCRM cu PDLM și PD), la o Ucraină multi-vectorială divizată de un război civil și un Belarus adept al Uniunii Economice Eurasiatice. Punctele vulnerabile ale Republicii Moldova sunt separatismul transnistrean, la care se adaugă și situația economică drastică, generatoare de corupție. În atare condiții, terenul este optim la Chișinău pentru a crea o conducere politică bivalentă ce pendulează între UE și Moscova.

⁴⁶ Shishkina, Shishkina, *Post-Soviet Foreign Policy Foundations: State Interests vs. Identities*, publicat de Institutul Rus de Relații Internaționale în data de 09.06.2014 link: <http://www.mgimo.ru/news/experts/document253273.phtml> accesat în data de 9.06.2015.

Globalizarea este ca o invitație de participare pentru Republica Moldova la scena economică internațională, este „o șansă de a se dezvolta (teoria constructivistă) prin eliminarea barierelor din calea circulației bunurilor, serviciilor, capitalului și a oamenilor în general”⁴⁷. Astfel, sunt permise investiții străine în țară. J. Stiglitz spune că „globalizarea se referă la integrarea țărilor și populațiilor acestora în procesul de participare la lumea internațională prin reducerea costurilor de transport și comunicare, precum și prin eliminarea barierelor din calea circulației bunurilor, serviciilor, capitalului și a oamenilor în general”⁴⁸.

3. „Efectul de bumerang” al Transnistriei

Nimeni nu a fost mai încurajat de anexarea de către Rusia a Crimeii și de acțiunile militare din Donbas (regiune ucraineană de est care cuprinde provinciile Donețk și Luhansk) decât liderii din Transnistria. Această regiune separatistă unde predomină cei de origine slavă din nord-estul Republicii Moldova a perceput acțiunile Moscovei ca deschizând calea spre instituirea unei punți de legătură între teritoriul său și „continentul” rus⁴⁹. Însă, acum că „invazia” Rusiei în Ucraina a stagnat, iar pozițiile Ucrainei și Republicii Moldova s-au întărit, conducerea de la Tiraspol este din ce în ce mai descurajată cu privire la viitor.

„Oamenii îmbrățișează anumite reprezentări atunci când se recunosc în acestea. Elitele încearcă să le vorbească folosind un limbaj care rezonază cu audiența.”⁵⁰ Această relaționare are însă și părți negative, în momentele în care identitățile concurente nu pot fi conciliate, o astfel de situație putând duce la o criză de legitimare a unui regim politic.⁵¹ Posibilele conflicte care pot lua naștere într-o societate sunt, cu atât mai mult atunci când se transformă în conflicte violente intra-statale, adevărate provocări ale securității, ale apelului la identitate, ale cuantificării valorii suveranității în raport cu drepturile cetățenești etc. În aceste situații, „din perspectivă constructivistă, legitimarea unor acțiuni prin apelul la valorile morale, la identitatea umană, va avea implicații sistemice majore, cu atât mai mult cu cât cauzele insecurității umane vor fi puse în evidență.”⁵²

Unul dintre liderii politici, Dmitri Soin, deputat în Sovietul Suprem al auto-proclamatei republici (dar nerecunoscute) a precizat că dacă Moscova nu va veni în salvarea Transnistriei, enclava pro-rusă, care pe parcursul a 24 de ani a demonstrat loialitate față de Moscova, va intra într-o criză iremediabilă⁵³. Această criză, în accepțiunea lui Soin, a fost produsă prin eforturile coordonate ale Ucrai-

⁴⁷ J. E. Stiglitz (2005), *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, București, Editura Economică.

⁴⁸ J. E. Stiglitz (2005), *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, București, Editura Economică, citat de Gheorghe, Crețoiu, *Economie politică, Economia mondială și globalizarea*, București, 2007.

⁴⁹ Paul, Goble, *Encouraged by Initial Russian Moves in Ukraine, Transnistria Now Fears for Its Future*, publicat de Jamestown Foundation la data de 20.01.2015 link: http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bwords%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSo accesat în data de 15.05.2015.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, p. 98.

⁵² *Ibidem*, p. 185.

⁵³ *Ibidem*.

nei și Republicii Moldova de a bloca „republica” transnistreană. Soim susține că în spatele acțiunilor Kievului și Chișinăului se află Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii, care „sunt interesate obiectiv în lichidarea enclavei pro-ruse pentru ca Moscova să nu o folosească pentru a face presiuni asupra porțiunii de sud-vest a Ucrainei. Astfel, Republica Moldova va avea deschisă calea către aderența la UE”⁵⁴.

Din aceste declarații putem deduce că liderii transnistreni privesc viitorul Republicii Moldova cu amărăciune, argumentând că problema Transnistriei și viitorul său nu este pur și simplu cu privire la ce se va întâmpla în această „republică”, dar, de asemenea, este vorba despre viitorul statut al contingentului „Grupul și Forțele Păstrătorii Păcii” din Federația Rusă ce este amplasat aici. Poziția Occidentului este una unanimă cu privire la faptul că Rusia trebuie să se retragă de pe malurile Nistrului.

Situația din Transnistria s-a deteriorat brusc în ultimele luni de când Ucraina a emis o interdicție de călătorie pentru cetățenii ruși de sex masculin cu vârste cuprinse între 16 și 65 de ani, ca nu cumva să se alăture luptătorilor pro-ruși din zonele de conflict⁵⁵. În același timp, Guvernul Republicii Moldova a emis anume restricții locuitorilor din Transnistria care au dorit să călătorească în Rusia. Înverșunarea liderilor de la Tiraspol împotriva acestor decizii este remarcată prin declarații potrivit cărora anumiți cetățeni ruși ar fi fost deportați din Transnistria în Rusia împotriva voinței lor⁵⁶.

Asemenea politici adoptate de către Chișinău ar putea avea ca efect în timp „decapitarea” conducerii nerecunoscutei „republici”. Liderii de la Tiraspol acuză Chișinăul de încălcarea drepturilor omului prin „privarea dreptului anumitor cetățeni de a trăi în casele lor”⁵⁷. Astfel, prin politicile sale vehemente pe care le-a manifestat împotriva Chișinăului, regiunea separatistă pierde teren în bătălia pentru independență.

Economia Transnistriei, dacă poate fi vorba despre una ca atare având în vedere că teritoriul în cauză aparține încă Republicii Moldova, se confruntă cu grave probleme sociale și economice, capacitatea aparatului său administrativ fiind redusă. Pe de-o parte, regiunea separatistă se confruntă cu o blocadă economică, iar pe de altă parte, acordul care permite Transnistriei să desfășoare comerț cu UE independent de Republica Moldova expiră în 2015⁵⁸, iar aceasta este o realitate pe care Chișinăul o poate utiliza pentru a consolida pârghiile de control asupra Tiraspolului. Cel puțin pentru moment, Transnistria nu are nicio șansă sau capacitate de a se alătura Uniunii Economice Eurasiatice conduse de Moscova, fapt ce se datorează și orientării din ce în ce mai active a capitalei statului vecin, Ucraina, către Occident.

⁵⁴ *ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Paul, Goble, *Encouraged by Initial Russian Moves in Ukraine, Transnistria Now Fears for Its Future*, publicat de Jamestown Foundation la data de 20.06.2015 link: http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bwords%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSO accesat în data de 15.04.2015.

⁵⁸ *Ibidem*.

Mai mult decât atât, populația în zonă este în scădere. În ultimii 24 ani, aceasta a scăzut de la 750 000 de locuitori la o cifră oficială de 500 000, iar neoficial, cifra este de 300 000 de locuitori⁵⁹. Ca rezultat al tuturor acestor factori, pentru prima dată în cei 24 ani de independență, Republica Transnistria se află la un pas de „moarte” ca și enclavă⁶⁰.

Guvernul de la Tiraspol a agravat aceste probleme prin unele decizii greșite, dar nu poate demara măsuri mai ofensive pentru o separare completă sau să depășească presiunile din Republica Moldova, Ucraina, UE și Statele Unite, cu excepția cazului în care primește ajutor din Federația Rusă. Astfel, patru „adversari” ai săi geopolitici acționează, iar Rusia nu, conform conducerii de la Tiraspol⁶¹.

În această situație, Tiraspolul susține că Moscova trebuie să facă față mai multor realități neplăcute. În primul rând, Tiraspolul se teme că dacă Transnistria dispăre și Republica Moldova se reabsoarbe, vor exista un sfert de milion de cetățeni ruși și aproximativ același număr de compatrioți ruși care vor deveni cetățeni „de rangul doi” din Republica Moldova și care vor căuta probabil refugiu în Federația Rusă⁶². În al doilea rând, Rusia va pierde controlul asupra mai multor proprietăți rusești deținute în Transnistria, proprietăți care sunt apărute de legile de la Tiraspol, dar nu vor fi protejate de cei din Republica Moldova. Iar în al treilea rând, Moscova percepe pierderea Transnistriei ca fiind o înfrângere geopolitică care se va extinde mult dincolo de Transnistria și va răni statutul Rusiei de „mare putere”.

Având influență extinsă la nivel european prin utilizarea resurselor energetice, Rusia se folosește de pretextul asigurării securității militare și economice a compatrioților săi de peste graniță, indiferent de locul unde aceștia se regăsesc, inclusiv în Transnistria. Întrebarea fundamentală în cazul Transnistriei este dacă Moscova va utiliza scenariul separatismului, la fel ca în Ucraina și va interveni activ, sau lucrurile vor rămâne sub forma unui „conflict înghețat”.

Concluzii

Cel mai puternic actor al globalizării sunt SUA, astfel că Europa a găsit prin Uniunea Europeană modalitatea ideală de concurență cu această superputere. Concurența dintre cele două este în realitate inegală, din cauza naturii diferite a

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ Potrivit deputatului transnistrean Dmitri Soin, în Jamestown Foundation, 20.05.2015 link: [http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bsword%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSoh](http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bsword%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSohhttp://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bsword%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSoh) accesat în data de 15.05.2015.

⁶¹ Paul, Goble, *Encouraged by Initial Russian Moves in Ukraine, Transnistria Now Fears for Its Future*, publicat de Jamestown Foundation la data de 20.05.2015 link: http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bsword%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSoh accesat în data de 15.06.2015.

⁶² *Ibidem*.

entităților implicate (formațiune de state vs. o națiune superputere), însă prin efectele globalizării Uniunea Europeană încearcă să transforme statele naționale într-un singur stat european care să îi asigure apelativul de superputere.

Uniunea Europeană a atins o formă de „regionalizare în cadrul economiei globale“, ceea ce poate duce la coeziune, unitate și solidaritate, până în prezent aceste idei arătându-și utilitatea doar în crearea unei identități economice. Cu toate că Uniunea Europeană nu a reușit încă să ofere rețeta unei dezvoltări sustenabile și a unei transparențe economice și politice totale pentru fiecare țară membră, ea este în prezent cel mai mare actor în comerțul global care a reușit atât crearea unei piețe economice unice interne, cât și dezvoltarea unui sistem care să permită libera circulație a indivizilor în cadrul acesteia⁶³.

Globalizarea a făcut posibilă extinderea relațiilor economice ale țărilor foste comuniste prin trecerea de la o economie închisă, la una bazată pe principii capitaliste menită să integreze țările în tranziție în sistemul mondial modern. Așadar, globalizarea a fost principalul motor de transformare a economiilor naționaliste în economii de piață capabile să promoveze interesele naționale prin creșterea comerțului internațional. Tranziția țărilor foste comuniste s-a făcut prin intermediul unor reglementări macro-economice care să permită buna funcționare a sistemului capitalist la nivel global.

Însă succesul ce ar fi încununat această tranziție către capitalism și implementarea sistemului democratic este direct afectat de schimbarea paradigmei de securitate, caracterizată prin acțiunile ofensive ale Federației Ruse în estul Europei. Reacția Occidentului și a statelor ce fac parte din comunitatea euro-atlantică, inclusiv România, va trebui să fie una fermă și de susținere a normelor dreptului internațional. După cum s-a văzut, factorii externi unui stat (în cazul nostru, Rusia) acționează utilizând slăbiciunile interne ale statului în cauză (structuri instituționale slabe, corupție ridicată, identitate diluată). Rămâne însă de observat cum se vor derula evenimentele pe termen lung și cum va fi implicată România în acest dinamism geopolitic al spațiului est-european.

BIBLIOGRAFIE

- Baylis, John, Steve, Smith, Owens, Patricia, *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*, New York, Oxford University Press, 2008;
- Crețoiu, Gheorghe, *Economia mondială și globalizarea*, București, Ed. Economie politică, 2007;
- Epstein, Charlotte, „Who speaks? Discourse, the subject and the study of identity in the international politics“, *European Journal of International Relations*, 2011;
- Griffiths, Martin, *Relații Internaționale. Școli, curente, gânditori*, București, Editura Ziua, 2003;
- Kaplan, Robert D., „The Coming Anarchy“, *The Atlantic*, Februarie, 1994;
- Klotz, Aduie, Lynz, Cecelia, *Strategies for Research in Constructivist International Relations*, New York, M.E. Sharp, Armonk, 2007;
- Leucea, Ioana, *Constructivism și securitate umană*, Editura Institutul European, 2013;
- Stiglitz, J. E., *Globalizarea: speranțe și deziluzii*, București, Editura Economică, 2005.

⁶³ Natalia, Carbune (2008), *Perspectiva dezvoltării procesului economic în Uniunea Europeană*, ezmasha.dev.asm.md/...%20Seria%20Stiinte%20Exacte%20si%20Ec..., accesat la data de 03. 06.2015.

Webliografie

- Ioniță, Gabriela, „Cooperarea Rusia-UE între deziderate și realități concrete“, *Cadran Politic*, 2 mai 2010, link: <http://www.cadranpolitic.ro/?p=49>, accesat în data de 15.05.2015;
- Petrașuc, Ioan Nicolae, „Relațiile NATO – UE post Lisabona. Considerente de securitate“, publicat în *Strategii XXI: Complexitatea și Dinamismul mediului de securitate*, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1, link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 15.05.2015;
- Chifu, Iulian, „Transformarea Sistemului Relațiilor Internaționale: Fraționism și anarhism, de la șah la go“, publicat în *Strategii XXI: Complexitatea și Dinamismul mediului de securitate*, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1 link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 14.05.2015;
- Dăncuță, Ciprian, „Apărarea Comună Europeană – O Necesitate Politică și Economică. Rolul pe care o Armată Comună Europeană îl Poate Ocupa în Promovarea și Apărarea Intereselor Uniunii Europene“, publicat în *Strategii XXI: Complexitatea și Dinamismul mediului de securitate*, 21-22 noiembrie 2013, vol. 1, link: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/conferinta_2013_vol_1.pdf accesat în data de 15.05.2015 ;
- Putin schimbă Harta Europei. Declarațiile președintelui Rusiei: „Am fost Păcăliți și înșelați de Europa“, publicat în *antena3.ro* la data de 18.03.2014 link: <http://www.antena3.ro/externe/putin-schimba-harta-europei-declaratiile-presedintelui-rusiei-am-fost-pacaliti-si-inselati-de-europa-247391.html> accesat în data de 15.05.2015;
- Shishkina, Olga, *Post-Soviet Foreign Policy Foundations: State Interests vs. Identities*, publicat în Institutul Rus de Relații Internaționale în data de 09.06.2014 link: <http://www.mgimo.ru/news/experts/document/253273.phtml> accesat în data de 9.06.2015;
- Democracy.md, *Alegerile Parlamentare în Moldova din 30 Noiembrie 2014*, link: <http://www.alegeri.md/> accesat în data de 15.06.2015;
- „China – prima putere economică mondială, înaintea SUA?“, publicat în *Curierul Național* în data de 10 decembrie 2014, link: <http://www.curierulnational.ro/Economie%20mondiala/2014-12-10/China+-+prima+putere+economica+mondiala%2C+inaintea+SUA%3F>, accesat în data de 15.05.2015;
- „Congresul american a aprobat bugetul Apărării pentru 2015: Câți bani se duc în războaie“, publicat în *Ziare.com* în data de 13 decembrie 2014, link: <http://www.ziare.com/international/ america/congresul-american-a-aprobat-bugetul-apararii-pentru-2015-cati-bani- se-duc-in-razboaie-1338397> accesat la data de 13.05.2015;
- Goble, Paul, *Encouraged by Initial Russian Moves in Ukraine, Transnistria Now Fears for Its Future*, publicat în Jamestown Foundation la data de 20.01.2015 link: http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Bsword%5D=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews%5Bany_of_the_words%5D=moldova&tx_ttnews%5Btt_news%5D=43424&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=5244e4fd9cc5399a6806d813f38f96fe#.VOHFHuasWSo accesat în data de 15.05.2015;
- „Rusia a mărit bugetul de apărare pentru 2015“, publicat în *MediaFax* la data de 15 februarie 2015 link: <http://www.mediafax.ro/externe/rusia-a-marit-bugetul-de-aparare-pentru-2015-cum-vor-fi-folositi-banii-pentru-dezvoltarea-armatei-video-13812615> accesat în data de 15.05.2015;
- „Russian-backed militants continue shelling Debaltseve despite ceasefire deal“, publicat în *Ukraine Today* la data de 15.02.2015, link: <http://uatoday.tv/politics/russian-backed-militants-continue-shelling-debaltseve-despite-ceasefire-deal-409415.html> accesat în data de 15.05.2015;
- „Republica Moldova – Istorie“, publicat în *Moldova.md* link: <http://www.moldova.md/md/istorie/> accesat în data de 16.05.2015;
- Lazăr, Ana Maria, „România luptă cu Rusia în Republica Moldova“, publicat în *InfoPrut* la data de 16.02.2015 link: <http://infoprut.ro/36470-reuters-romania-lupta-cu-rusia-republica-moldova.html> accesat în data de 16.06.2015;
- Unimedia.info, link: <http://unimedia.info/tag/voronin-vladimir> accesat în data de 15.06.2015;
- European External Action Service, *EU-Moldova Association Agreement „What does the Agreement offer?“*, link: http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/quick_guide_eu_md_aa_en.pdf accesat în data de 15.06.2015.